

Buszko, Józef / Bieńkowski, Wiesław / Brzozowski, Stanisław

Międzynarodowa Konferencja Historyczna UNESCO w Wiedniu

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 24/r1, 221-223

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wojska polskiego w Taszkencie, a następnie w Iranie, Iraku, Palestynie i Włoszech. Szczególnie wiele uwagi poświęcił on pomiarom terenów walk w czasie bitwy pod Monte Cassino, Anconą i w Bolonii (m.in. sprawy odbudowy sieci triangulacyjnej). Po zdobyciu Bolonii przez żołnierzy polskich grupa topograficzna dotarła do uniwersytetu, gdzie szczególną radość sprawił im widok pomnika Mikołaja Kopernika — wystawiony dla upamiętnienia jego studiów na tej uczelni.

W ostatnim referacie gen. Teodor Naumienko przedstawił własne prace, zmierzające do zaopatrzenia w mapy oddziałów Gwardii Ludowej i Armii Ludowej. Kierowana przez niego grupa wydawała (niekiedy metodą ozalidową) mapy niezbędne do walki oddziałów partyzanckich. W drugiej połowie 1944 r. referent organizował zaopatrzenie oddziałów Ludowego Wojska Polskiego w niezbędne mapy terenów walk. W dniu 17 I 1945 r., w kilka godzin po wyzwoleniu lewobrzeżnej Warszawy, był on w gmachu WIG, gdzie podjął akcję zmierzającą do odgruzowania ocalałej części budynku. Ponownie zorganizowana placówka wojskowej służby geograficznej wydała w tymże roku — na papierze zdobytym przez żołnierzy Armii Czerwonej w Poznaniu — pierwszą mapę Polski w granicach ustalonych na Konferencji Poczdamskiej.

Na wystawie pokazano niektóre mapy, stanowiące obecnie własność Muzeum Techniki i Biblioteki Narodowej. Szczególnie atrakcyjny był zespół map z naniesieniem stanowisk bojowych w poszczególnych dzielnicach w Warszawie (zbiór stanowił dawniej własność doc. W. Kraszewskiego z Instytutu Geologicznego), a także odbitka ozalidowa arkusza mapy Opatowa, sporządzonej dla Armii Ludowej i różnorodne druki kartograficzne wydane na Zachodzie dla lotnictwa alianckiego oraz archiwalia dokumentujące działania II Korpusu PSZ we Włoszech. Oprócz tego wystawiono wiele instrumentów, z których część używana była z pewnością przez wojskowych topografów podczas ostatniej wojny światowej.

Scenariusz wystawy opracowali wybitni znawcy przedmiotu: dr B. Krassowski, prof. B. Dzikiewicz (pracownik WIG w okresie międzywojennym, a później uczestnik walk II Korpusu PSZ na Zachodzie) i gen. Teodor Naumienko. Oprawę plastyczną (atrakcyjną kolorystycznie i bardzo klarowną) wykonał arch. plastyk Rajmund Gawłowski. Kuratorem wystawy był mgr Krzysztof Mrozowski.

Wystawa poświęcona osiągnięciom wojskowych topografów okresu II Wojny Światowej w pełni zasługuje na utrwalenie; mamy nadzieję, że redakcja „Wojskowego Kwartalnika Historycznego” opublikuje spis wystawionych eksponatów i treść wygłoszonych na sesji referatów.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

Z ZAGRANICY

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA HISTORYCZNA UNESCO W WIEDNIU

W ramach realizowanego przez UNESCO programu *Rozwój struktur społeczno-kulturalnych i stosunków międzykulturowych w Europie XIX i XX wieku* zainicjował prof. G. Castellan, kierownik Sekretariatu Liaison pour Chercheurs en Sciences Sociales sur l'Europe Centrale et Danubienne w Paryżu, konferencję poświęconą ośrodkom i instytucjom naukowym Europy Zachodniej, Środkowej, Wschodniej i Południowo-Wschodniej oraz ich wzajemnemu oddziaływaniu od koń-

ca XVIII wieku do 1914 r. Organizatorem konferencji, która odbyła się w Wiedniu w dniach 29 V — 3 VI 1978 r. był Austriacki Komitet UNESCO przy współpracy z Międzynarodowym Towarzystwem Badań nad Europą Południowo-Wschodnią (AIESEE) i z Austriackim Instytutem Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Konferencja zgromadziła 80 uczonych z 16 krajów. Wygłoszono 44 referaty. Delegacje z poszczególnych krajów były w zasadzie trójosobowe, austriacka z natury rzeczy dużo liczniejsza. Otwarcie obrad nastąpiło w auli uniwersytetu, dalsze obrady w trzech sekcjach (XVIII w. — 1850, 1850—1900, 1900—1914) toczyły się w Pałacu Strudlhof. Konferencji patronowała Minister Nauki i Badań Austrii — dr H. Firnberg, a pracami konferencji kierował dyrektor Ost- und Südosteuropaa Institut — prof. R. J. Plaschka. Wykład inauguracyjny pt. *Modele uniwersytetów europejskich i ich wzajemne oddziaływanie na przykładzie Paryża, Bolonii, Pragi, Krakowa, Lejdy, Getyni, Berlina i Wiednia* wygłosił w auli uniwersytetu prof. F. Gall z Wiednia.

Szeroko pomyślana tematyka obrad pozwalała na zróżnicowane podejścia: przeanalizować ją trzeba od strony terytorialnej rejonizacji, ram chronologicznych, wreszcie w aspekcie merytorycznym.

Cały Europy od średniowiecza do XX wieku — z uwypukleniem Europy Zachodniej i Środkowej — dotyczył tylko wykład inauguracyjny. Kilkanaście referatów objęło swym zasięgiem mniejszy obszar. Zasługi Austrii dla Bałkanów podnieśli Austriacy: Wiednia — dla Słoweńców (H. Haselsteiner), Chorwatów (A. Suppan), Węgier (M. Csaky), Grazu — dla Słowian Południowych (S. Hafner, H. Heppner), Czerniowiec — dla Bukowiny (G. Stourzh). Podobnie referaty historyków z RFN i NRD podkreślały niemiecki wkład w dziedzinie nauki na szerszym terenie: znaczenie akademickiego gimnazjum (niedoszłego uniwersytetu) w Mitawie dla Kurlandii (E. Donnert), wpływ uniwersytetu w Monachium na Słowian bałkańskich (G. Grimm), Niemiec i Austrii na naukę i oświatę Turcji (F. Klein), ogólną rolę niemieckich instytucji naukowych w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej (R. Thalmann), zasługi Niemiec dla rozwoju nowożytnej bałkanistyki z uwypukleniem Albanii (N. Reiter). Pojedynczych ujęć tego typu dostarczyli też uczeni z Wielkiej Brytanii (powiązania uniwersyteckie Anglii z Francją i Niemcami — W. Armytage), z Włoch (rola uniwersytetów w Padwie i Wenecji dla Słowian Południowych — G. Pirjavec), z Bułgarii — (znaczenie Wiednia i jego uczelni dla rozwoju nowoczesnej inteligencji bułgarskiej — M. Lalkow), z Węgier (wzajemne powiązania naukowe Austrii i Węgier — P. Hanak). Większość referatów wychodziła jednak od wewnętrznych problemów poszczególnych krajów, przechodząc następnie do powiązań międzynarodowych. Przenikający obrady internacjonalizm przejawiał się też w zjawisku całkowitego poświęcenia swych wystąpień innym krajom jak walce Czechów o narodowe uczelnie wyższe w ramach monarchii habsburskiej (M. Kuźmin — ZSRR), francuskim wpływom na rumuńską historiografię (C. Durandin — Francja czy też wspomniany wyżej referat R. Thalman — Francja).

Chronologicznego układu sekcji nie przestrzegano ściśle; szereg wykładów można było również dobrze wygłosić w innej grupie. W sekcjach I i II do 30% referatów zacieśniało swe analizy nawet do kilkunastu lat, ale we wszystkich referatach przekraczano nakreślone ramy (nawet do 200 lat), sięgając też do współczesności.

Przeważały analizy znaczenia i międzynarodowych powiązań poszczególnych uczelni, lecz wielu referentów potraktowało swe wystąpienia szerzej, omawiając polityczną i społeczną funkcję uczelni austriackich na przełomie XVIII i XIX w. (G. Klingenstein), powstanie i rozwój uczelni rumuńskich (J. Livescu), rozwój uczelni greckich do 1850 r. (Z. Tsirpanlis) oraz ich dalszy rozkwit do 1930 r. (T.

Triantafylou), rozwój uniwersytetów holenderskich do 1880 r. (A. Cohen), międzynarodowe znaczenie przekształceń uniwersytetu w Lejdzie w połowie XIX w. (A. Luyendijk), międzynarodowe oddziaływanie uniwersytetów w Moskwie (B. Krasnobjaw), Budapeszcie (A. Madl), Sofii (G. Castellan), Zurichu (W. Zimmermann). Licznie też prezentowano rozważania z historii kultury. I tak np. mówiono o narodzinach nowoczesnej kultury serbskiej (R. Samardzicz), roli nauki i zagranicznych powiązań w integracji narodowej Chorwatów (N. Stancicz) oraz Słoweńców (W. Melik). Strukturę społeczno-kulturalną zachodnio-bułgarskiego okręgu Widynia za rządów postępowego paszy Osmana Pazvantoglu ukazała W. Mutafcziewa, złożony problem narodowy i językowy wyższych uczelni austriackich w l. 1863—1914 oraz związane z tym zagadnienia integracyjne przedstawił G. Otruba z Linzu. Z dziejami poszczególnych dyscyplin naukowych wiązały się referaty. uczonych rumuńskich o narodzinach nowoczesnej szkoły rumuńskiej w archeologii i historiografii (E. Condurachi) oraz rumuńskiej szkoły prawa (N. Fotino). Rozwój slawistyki austriackiej przedstawił S. Hafner z Grazu. Problem migracji międzynarodowych przewijał się z natury rzeczy w każdym wystąpieniu. Osobno poświęcili mu uwagę J. Szczapow, mówiąc o studentach i uczonych rosyjskich w uczelniach zachodnioeuropejskich na przełomie XIX i XX w.; K. Rosenbaum — ukazując znaczenie studiów w Jenie dla naukowego rozbudzenia Słowaków; W. Zimmermann — określając znaczenie uniwersytetu w Zurichu dla Rosjan oraz Słowian Południowych. Kilka wykładów poświęcono źródłoznawstwu i wydawnictwom związanym z tematyką konferencji, a więc materiałem źródłowym do dziejów nauki i kultury bułgarskiej w XVIII w. (N. Dragowa), zasobom archiwalnym Pragi dla badań nad naukowymi i kulturalnymi powiązaniem Europy Środkowej (V. Vaneczek), znaczeniu starej drukarni uniwersyteckiej w Budzie dla pośrednictwa naukowego i kulturalnego na Bałkanach (A. Tarnai) oraz węgierskich wydawnictw akademickich dla Europy Środkowej w l. 1867—1914 (E. Pamlenyi).

Grupa polska przedstawiła na poszczególnych sekcjach następujące zagadnienia: rolę wyższych uczelni technicznych i pokrewnych (górnictwych, rolniczych, leśnych, weterynaryjnych) w Polsce do 1850 r. (S. Brzozowski); organizacyjne i ideowo-polityczne przemiany uniwersytetów w Polsce w II połowie XIX w. (J. Buszko); organizację badań i polityczną ideologię polskich instytucji naukowych w l. 1905—1914. (W. Bieńkowski). Uczestnicy polskiej grupy przewodniczyli też okresowo w obradach swoich sekcji. Polska tematyka przewijała się w wielu innych referatach (m. in. czeskich, niemieckich, rumuńskich). W dyskusji zaś poświęcił jej całe swe wystąpienie J. Tomiak z Londynu, który na przykładzie Polski z lat 1770—1815 rozważał problem schematu analitycznego dla badań nad zmianą struktur społeczno-kulturalnych. Jego wysoko ocenione wnioski metodologiczne uznano za przydatne do podobnych badań w każdym kraju.

Na sesji końcowej — w podsumowaniu — uznano konferencję za bardzo udaną pokazującą jak w odpowiedniej atmosferze można z pożytkiem wymieniać poglądy i doświadczenia nawet na drażliwe tematy. Inicjatywa UNESCO powinna zaowocować w następnych, urządzanych co 2 lata w Wiedniu, konferencjach. Szeroka i ważna tematyka konferencji nie powinna ulec zmianie, choć należałoby silnie podkreślić problemy międzynarodowe, wpływ jednych krajów na drugie w organizacji badań i w rozwoju poszczególnych dyscyplin. Należało by też zadbać o publikację wyników. Wypowiedziano się przeciw liczbowemu powiększeniu 3-osobowych delegacji, bo obrady kameralne dają zwykle lepsze owoce niż wielkie kongresy.

Józef Buszko, Wiesław Bieńkowski, Stanisław Brzozowski
(Kraków)